

KÖNYV
KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁROS

A Könyvtári Intézet az ECDL START bizonyítvány megszerzéséhez szükséges négy modulból álló (információtechnológiai alapismeretek, operációs rendszerek és fájlkezelés, szövegszerkesztés, információ és kommunikáció) 60 órás felkészítő tanfolyamot indít 2005. október 14-étől.

A képzés a hétéves kötelező továbbképzési tervbe is beszámítható, valamint a négy modul sikeres ECDL-vizsgálója után kapott bizonyítvány megfelel az IHM-ITP-5 pályázaton sikerrel pályázók vállalt informatikai vizsgakötelezettségének is.

**A felkészítő kurzus hetente két napot vesz igénybe, ára: 55 000,- Ft+ECDL-vizsgadíj.
Helyszín: OSZK, Budavári Palota F épület,
645-ös oktatóterem.**

Bővebb információ:

<http://www.ki.oszk.hu/tanfolyam.html#ECDL>

Jelentkezési lap:

<http://www.ki.oszk.hu/dok/tanfjelentkezes.rtf>

**Jelentkezni lehet postai úton is:
Könyvtári Intézet Oktatási osztály
1827 Budapest, Budavári Palota F épület, vagy
faxon: (06-1) 375-9984**

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

14. évfolyam 7. szám

2005. július

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Haraszi Pálné:** A Magyar Könyvtárosok Egyesületének kapcsolatrendszere a határon túli magyar könyvtárosokkal 3

Fórum

- Etikai kódex 8
- Pobori Ágnes:** Gyűjteményszervezés: vagy amit akartok... 12

Műhelykérdések

- Pegán Anita:** Salgótarjánban májusban 18
- Mikulás Gábor:** Gondolatok a szarka farkáról és a könyvtár átpozicionálásáról 25
- Könyvtárbusz – Szeminárium a mozgókönyvtári ellátásról 31
- Varga Istvánné:** A Ceglédi Városi Könyvtár Mozgókönyvtára 1984–2005 32

Extra Hungariam

- Tóth Máté:** Mozgókönyvtári trendek Skandináviában 42
- Szabó Pálné Zsuzsanna:** A muraszombati bibliobusz tapasztalatai 49

Perszonália

- Vajda Erik:** Ottovay László (1942–2005) 54
- Téglási Ágnes:** Talán nem köszöntem meg eléggé... 55

Könyv

- Magony Imre:** Rejtett kincseink 57
- Bartók Györgyi:** Püspökladányi könyvtártörténet 59

From the contents

Katalin Haraszti: The relations of the Association of Hungarian Librarians with Hungarian librarians living outside the Hungarian borders (3);
Ágnes Pobori: About collection management (12);
Experience with mobile libraries in Hungary and abroad (31)

Cikkeink szerzői

Bartók Györgyi, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Haraszti Pálné*, az Országgyűlési Könyvtár főosztályvezetője; *Magony Imre*, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; *Mikulás Gábor*, információs és PR-tanácsadó; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Pobori Ágnes*, a FSZEK Észak-Pesti Régiójának igazgatója; *Szabó Pahic Zsuzsanna*, a muraszombati regionális könyvtár igazgatója; *Téglási Ágnes*, az Oktatási Minisztérium főtanácsosa; *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Erik*, közgazdász, könyvtáros; *Varga Istvánné*, a Ceglédi Városi Könyvtár olvasószolgálatának vezetője

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;
Internet: www.ki.oszk.hu/3k
Közreadja: a Könyvtári Intézet
Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója
Technikai szerkesztő: **Korpás István**
Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest
Felelős vezető: **Freier László**
Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4440 forint. Egy szám ára 370 forint
HU-ISSN 1216-6804

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének kapcsolatrendszere a határon túli magyar könyvtárosokkal*

Tisztelt konferencia, kedves kollégák!

Köszönettel vettem a lehetőséget, hogy előadás keretében ismertethetem az idén megalakulásának 70. évfordulóját ünneplő MKE nemzetközi kapcsolatrendszerében az egyik fő vonulatot képviselő területet, együttműködésünket a határon túli magyar könyvtárosokkal.

Engedjék meg, hogy mondandómat egy „kis magyar abszurdal” kezdjem. A Felvidék egyik, ma 1300 lakosú keleti településén, ahol a magyar lakosság számaránya 70 százalék, szlovák nyelvű alapiskolában tanulnak a magyar anyanyelvű gyerekek is. A gyerekeket tanító tanárok szintén magyar anyanyelvűek, felsőfokú végzettségüket viszont szlovák nyelven szerezték. Magyar anyanyelvű gyerekeket magyar anyanyelvű tanárok szlovákul tanítanak! Az iskola igazgatója szlovák anyanyelvű. A tanárok a szünetben is szlovákul szólnak a gyerekekhez. A település könyvtárosa – munkahelyét veszített gyári munkás, helyi lakos – tanítja magyarul írni és olvasni és felszabadultan magyarul énekelni és táncolni a magyar gyerekeket. A település egyébiránt a Nagyságos Fejedelem szülőhelye.

Nem lehet kérdéses, hogy ennek a könyvtárosnak mekkora szüksége van a szakmai szervezethez tartozásra országon belül, és szakmai–emberi „hadtáp-utánpótlásra” a határon túlról, az anyaországból. Hadtáp-utánpótlás lehet egy konferenciára, egy könyvfesztiválra szóló meghívás is.

Tekintsük át együtt az MKE nemzetközi kapcsolatrendszerét, és ezen belül a címben ígért speciális együttműködést.

Az MKE civil szervezetként folytat kulturális diplomáciai tevékenységet, részben központosítottan, részben pedig az MKE ún. területi szervezeteinek vagy szekcióinak keretében. Multilaterális partnerekként az IFLA-t és az EBLIDA-t említtem, ahová tagsági viszony is fűzi az MKE-t. Erre a vonulatra itt nem térek ki. Bilaterálisan a nemzeti partneregyesületekkel érintkezünk. Utóbbiak közül kiemelkedően és hagyományosan jó a kapcsolatunk az osztrák és a német, a cseh és a szlovák egyesületekkel. Fejlődőben és biztató szakaszban van az együttműködés a horvát és a szlovén, a román és az angol egyesületekkel. Egymás felfedezésének szakaszában tartunk a finn, a francia, a spanyol, a lengyel és a svájci egyesületekkel.

* Elhangzott 2005. május 9-én Csongrádon, a kárpát-medencei könyvtárosok konferenciáján.

A sors sajátos rendelkezése folytán a kétoldalú kapcsolattartás speciális formájaként tartjuk számon együttműködésünket a szomszédos országokban dolgozó magyar könyvtárosok önszerveződése folytán létrejött szakmai társulásokkal: a hajdani Jugoszláviában megalakult KAPOCS-csal, a romániai, a kárpátaljai és a szlovákiai magyar könyvtárosok egyesületeivel. Horvátországban és Szlovéniában, de Ausztriában sem jött (még) létre az előzőekhez hasonló társulás, az ottani magyar kollégákkal inkább egyénileg alakul ki kapcsolat. Mindegyik határon túli magyar kollégánkat biztatjuk ugyanakkor, hogy kapcsolódják be országga nemzeti könyvtáregyesületének életébe is.

A szomszédos országokban élő és dolgozó magyar könyvtárosokkal ugyanazon az elven építettük ki és tartjuk fenn a szakmai kapcsolatot, amelyen – ahogy ezt számos példa mutatja az IFLA-n belül is – a frankofon országokban vagy a Brit Nemzetközösség országaiban élő szakemberek összefognak.

Mindennek nemzeti támogatásához szellemi és anyagi alapot teremt az Alkotmány 6. paragrafusa, amely a magyar állam feladatává teszi a szomszédos országokban élő magyarokkal való kapcsolat aktív ápolását. A Határon Túli Magyarok Hivatala (HTMH) legfrissebben kiadott füzetében így ír: *„A magyar–magyar kapcsolattartás rendkívül lényeges vetülete a határon túli magyar civil szervezetekkel, kulturális egyesületekkel, oktatási intézményekkel, szakmai szerveződésekkel és más közösségi szereplőkkel folytatott együttműködés. Szintén nagyon fontos a kormányzati kapcsolattartás azokkal a magyarországi társadalmi szervezetekkel, amelyek tevékenysége érinti a határon túli magyarság ügyét.”*** Ennek a gyakorlati megvalósítását számos formában tapasztalja az MKE. A NKÖM és az NKA. újabban az NCA pályázati kereteiből, továbbá a HTMH direkt támogatása révén évente átlagosan kétmillió forintot tud az egyesület közvetlen módon erre a tevékenységi területére fordítani. Ugyanitt említendő, hogy a NKÖM és az NKA szakkuratóriumaiban való munkálkodásunk révén a határon túli könyvtárak fejlesztését szolgáló, könyvtárosaik magyarországi továbbképzéséhez további anyagi források odaítélésében segítünk.

Sajnálatos ugyanakkor, hogy a Kedvezménytörvény egyik változatában sem sikerült (eddig) a pedagógusokéhoz hasonló jogokat kivívni az anyanyelvű kultúra ápolásában nem kevésbé fontos szerepet játszó könyvtárosok számára. Ennek az érdeknek az érvényesítésére valószínűleg nagyobb esélyt kínál az MKE és az IKSZ – talán még a KKDSZ –, továbbá az itt jelenlévő határon túli szervezetek közös fellépése. Ugyanilyen fontos lesz az ún. nemzeti vízum kérdése is, ha a nem EU-tag szomszédos államokból való beutazásokra gondolunk – konkrétan: miért is nem tudott részt venni egy kárpátaljai könyvtáros sem az idei Nemzetközi Könyvfesztiválon, pedig NKÖM-pályázati forrással még az útiköltséget is fedezni tudta volna az MKE.

Újabb fordulóhoz érkezve arra invitálom a hallgatóságot, hogy tekintsük át együtt, milyen fejlődési utat járt be az MKE addig, míg az érdekeltekkel közösen 2004-ben megalkotta a határon túli magyar könyvtárosokra vonatkozó stratégiai és cselekvési programját.

** Beszámoló az Országgyűlés Külügyi bizottságának a határon túli magyarokra vonatkozó politikai feladatok végrehajtásáról. HTMH, Budapest, 2005. május.

Három szempontot vizsgáljunk meg: az együttműködési formákat, az MKE szerepvállalásának módjait, és ezzel összefüggésben a megvalósítás forrásigényességét. Kezdjük a formákkal!

1. Az MKE főként a megyei könyvtárak módszertani tevékenységére építve – újabban pedig központi szervezésben is – *oktatási, továbbképzési* lehetőséget kínált közel háromszáz határon túli könyvtáros számára, két-három napos, egyhetes bentlakásos tanfolyamokon, tréningeken (gondoljunk a kisalföldi, a csongrádi társult egyesületek, a borsodi, a hajdú-bihari, a Somogy, a Szabolcs-Szatmár-Bereg és Vas megyei szervezetek kitűnő szervezésében megvalósított programokra!) Ez a forma ma is a legnépszerűbb és leginkább igényelt. Gondoljunk vissza a kezdetben elmondott kis magyar abszurdra, és tegyük hozzá, hogy anyanyelvű szakmai közép- és felsőfokú oktatással a szomszédos országokban nem számolhatunk, a továbbképzésnél végképp nem. Az adott szomszédos ország államnyelvén tartott továbbképzésbe – ha van ilyen – sem egyszerű a magyar könyvtárosok bekapcsolódása (itt van jelentősége a nemzeti egyesülethez való kapcsolódásnak mint *modus vivendi*).
2. A másik népszerű forma az MKE helyi és országos *rendezvényeire* való *meghívás*. Míg ez is egy formája a továbbképzésnek, ugyanakkor nagyobb teret ad az eszmecsereeknek, szélesebb körű kapcsolatteremtésre, sőt gyakran szakmai turizmusra is módot ad. (Gondoljunk Békés, Somogy, Zemplén remek példáira vagy az MKE vándorgyűlésekre!) Több száz kolléga élhetett ezekkel a lehetőségekkel. A sok jó tapasztalat és visszajelzés mellett azt tapasztaltuk, hogy szélesíteni és más alapokra kell helyezni a meghívásoknál a „merítést”, és a részvételt aktívabbá kell tenni.
3. Harmadikként sorolom a kuratóriumi tagságunkból fakadó kötelezettségeket, amelyeket a NKÖM-ben és az NKA-ban teljesítünk.
4. Negyedik formaként említem az *akciókat*. Ilyenekre voltak példák a könyvajándék-akciók, de friss példák erre a koordinatív és katalizáló egyesületi segítségre a révkomáromi Selye János Egyetem könyvtári gyűjteménye kialakításához, vagy a kassai–szepsi–nyíregyházi könyvtárak közötti letétcseréhez.

Ezzel már rá is tértem a második szempontra, az *MKE szerepvállalásának* módzataira. Az MKE, mint látjuk, a feladattól függően kezdeményező–koordinatív szerepet vállalt és vállal, vagy konkrétan pályázóként, szervezőként vagy megvalósítóként vett és vesz részt a különböző programokban.

Ezzel a szemponttal szorosan összefügg a harmadik, a *megvalósítás forrásigényessége*. Vannak olyan MKE-szerepek, ahol a működési költségek elégségesek (tipikusan ilyenek a szervezések, koordinációk), de a tevékenységek zömükben közvetlen anyagi forrást is igényelnek. Ezek mind pályázati források, ahol az MKE pályázik, és a programot maga meg is valósítja, vagy együttesen valósítja meg adott városi, megyei könyvtárakkal.

A nagyságrendek érzékeltetéséül néhány adattal is hadd szolgáljak. A magyar költségvetés 2004-ben 13,467 milliárd forintot szánt a határon túli magyarság különböző formájú támogatására. Ebből a kulturális tárca 425 millióval gazdálkodhatott. Információink szerint ebből a Könyvtári és a Nemzeti Etnikai és Ki-

sebbségi főosztályok pályázatok keretében 12 millió forintot tudtak közvetlenül könyvtári célokra fordítani. Ebből az MKE saját szervezésű programokra egymillió forinttal részesült, a többi programjára, akciójára a forrást az NKA-tól, a HTMH-tól és az NCA-tól pályázta meg, további másfél milliós értékben. Mindezzel nem azt szeretném jelezni, hogy más tárcák költségvetéséből erre a célra nem jut, nem juthat pénz.

Minden ígért szempontot áttekintettem. Összefoglalóan mindezt azzal egészítettem ki, hogy a kilencvenes évek elején érzelmi alapon megindult pozitív kezdeményezések napjainkra intézményesültek, és amíg megszilárdultak, aközben semmit sem veszítettek hőfokukból.

Így jutottunk el a 2004 nyarán megrendezett Világtalálkozóhoz, ahol az MKE kezdeményezésére a szomszédos országok szervezetei vezetőinek (vagy ahol ilyen szervezet nincs, az onnan delegált könyvtárosok) részvételével kerekasztal-beszélgetésen tártuk fel az együttműködés eddigi tapasztalatait és eredményeit, hallgattunk meg rendkívül őszinte helyzet- és állapotjelentéseket, illetve kitűztük a kívánatos fejlesztési irányokat.

E „könyvtáros MÁÉRT-ről” beszámoltunk a szakmai közvéleménynek a 3K 2004. évi 10. számában – ez dokumentumértékű közlésnek tekinthető. A kerekasztal-beszélgetés nyomán született meg a már hivatkozott *stratégiai és cselekvési program*. Változatlanul fő cél maradt a határon túli magyar kollégák magyarországi szakmai közéletbe integrálásának elősegítése, a módszereket – figyelembe véve az EU-tagságból fakadó lehetőségeket is – a korhoz és az igényekhez igazítottuk.

Ez a program belső, az érintett felek között létrejött munkaanyag maradt, nem publikáltuk. Lényegi elemeit most ismertetem.

- A) Az MKE változatlanul elősegíti a szakmai rendezvényeken való részvételt (évente 8-10 alkalommal), a személyi javaslatokat a programok jellege alapján a szomszéd ország magyar partnerszervezete teszi.
- B) Az MKE törekszik regionális konferenciák szervezésére az országhatár közelében, Magyarországon vagy a szomszéd állam területén.
- C) Az MKE törekszik arra, hogy a szomszédos országok magyar nyelvű közösségeinek anyanyelvű könyvekkel való ellátása javuljon – erre kiváló példa a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kezdeményezés *letéti állományok kölcsönös kihelyezésére* (3 könyvtár – 300 könyv – 3000 olvasó – mindez regionális „nemzetközi” konferenciába ágyazva!).
- D) Az MKE bevonja a rendezvényeinek a szervezési fázisába is a határon túli szervezeteket, a kiemelkedő könyvtáros egyéniségeket tanácsadásra kéri fel.
- E) Az MKE támogatja a kapcsolatépítést a szekciókkal is, különös tekintettel a határon túli könyvtárostanári igényekre.
- F) Az MKE új típusú továbbképzésként magyar szaknyelvi fejlesztő-képzést, valamint kommunikációs képzést valósít meg (a szombathelyi angol nyelvű példa nyomán).
- G) Az MKE támogatja egy kárpát-medencei könyvtáros ki-kicsoda létrehozását.
- H) Az MKE támogatja a kiscsoportos, kölcsönös tapasztalatcsere-utazásokat.
- I) Az MKE levelezőlistát hoz létre a szervezetei és a határon túli szervezetek közötti közvetlen kommunikáció elősegítésére.

- J) Az MKE bátorítja az interperszonális kapcsolatrendszer erősítését is: javasolja, hogy a helyi rendezvényekre, vándorgyűlésekre meghívottakat anyaországbeli kollégáik otthon is lássák vendégül (akár szálláshellyel is).

Míndezek megvalósításához biztosítékként tudja maga mellett az egyesület azokat a hazai könyvtárakat, vezetőiket és munkatársaikat, amelyek és akik az elmúlt tizenöt év során „nagyhatalommá vagy középhatalommá” nőttek ki magukat a határon túli magyar kollégákkal való kapcsolattartásban. A testvérkönyvtári kapcsolatok továbbfejlődése is új lendületet adhat a folyamatnak. Most, hogy az IKSZ mint testület is kölcsönös megállapodást köt a határon túli szakmai szervezetekkel, bízni lehet abban, hogy az IKSZ jelentősebb források megmozgatására lesz képes. Ez üdvözlendő.

Köszönöm a figyelmüket. Ezzel, amit elmondtam, tisztelegni is szeretnék mindazon MKE-tagok előtt, akik kitartóan és fáradságot nem kímélve kiötlik, megszervezik és megvalósítják az ismertetett programokat, akciókat.

Az MKE idén 70 éves – az ismert szólást parafrázálva: „a kor kötelez”. Ezért végezetül engedjék meg, hogy egy új MKE-akció tervét terjesszem elő. Az idei év elején, a délkelet-ázsiai szökőár pusztításairól hallva, az IFLA bátorítására és a Srí Lanka-i partneregyesület kérésére az MKE – anyagi forrásaival arányos – támogatást nyújtott egy ottani iskolai könyvtár tamil nyelvű könyveinek pótlására.

A bánáti Ótelek itt van a szomszédságunkban. A Temes és a Béga áradásának hírére a hírügynökségek nem repítik el az IFLA főhadiszállásáig. Magunk vagyunk. Az MKE javasolja, hogy közös erővel hozzunk létre 3000 kötetből álló iskolai könyvtárat az óteleki diákok és tanáraik részére. Számítunk ebben az IKSZ támogatására is.

Haraszti Pálné